

**ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

**ЗАПОРІЗЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

**ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ
ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ:
ПРОБЛЕМИ І ПОШУКИ**

Збірник наукових праць

ВИПУСК 28

**КИЇВ-ЗАПОРІЖЖЯ
2003**

ББК 88.84.845я43
УДК 371.026.9
П86

Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки:
Зб. наук. пр./Редкол.: Т.І.Сущенко (відп. ред.) та ін. – Київ-Запоріжжя. – 2003 - Вип. 28.
– 417 с.

ISBN 5-7763-8333-1

У збірнику на базі проведених авторами досліджень висвітлюються актуальні питання, що стосуються розвитку творчої особистості в різних типах шкіл, вузів та позашкільних закладів.

Пропонується науковцям у галузі педагогіки та психології творчості, педагогам-практикам.

Члени редакційної колегії:

академік АПН України, доктор
педагогічних наук, професор
академік АПН України, доктор
педагогічних наук
доктор філософських наук,
професор
ректор Запорізького інституту
післядипломної педагогічної освіти
доктор педагогічних наук,
доцент
доктор педагогічних наук,
професор
доктор педагогічних наук,
професор
доктор педагогічних наук,
професор

Зязюн І.А.

Ничкало Н.Г.

Воловик В.І.

Фролов М.О.

Денисенко Н.Ф.

Павленко А.І.

Павлютенков Є.М.

Сущенко Т.І.

Рекомендовано вченою радою Запорізького
обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти. Пр.№4 від 10.12.2003 р.

Рецензенти:

доктор педагогічних наук,
професор
доктор педагогічних наук,
професор

Гриньова В.М.

Приходько М.І.

ISBN 5-7763-8333-1

особистості, що стало помітніше останнім часом, мало під собою і певне, так би мовити, суб'єктивне підґрунтя - односторонність діяльності системи післядипломної освіти. Але, по суті, навіть це підґрунтя у поєднанні з об'єктивними причинами економічного, політичного, соціального плану не знижують реальної актуальності означеної проблеми. Педагогічна діяльність була, є й буде творчою і проблема розвитку творчого потенціалу дорослої людини, фахівця в системі післядипломної освіти педагогів в силу своєї специфіки з часом набуватиме ваги і особливого звучання. Саме тому комплексна орієнтація системи післядипломної освіти у визначених напрямках діяльності по розвитку творчого потенціалу особистості педагога в сучасних умовах є необхідною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волощук І.С. Науково-педагогічні основи формування творчої особистості. - К.: Педагогічна думка, 1998. - 160с
2. Вяткин Л.Г., Ольнева А.Б. Развитие познавательной самостоятельности и творческой активности педагога: Учеб. пособие / Саратовский гос. ун-т им. Н.Г.Чернышевского; Астраханский гос. технический ун-т. — Саратов: Научная книга, 2001. - 198с.
3. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. - М.: Педагогика, 1987. - 160 с.
4. Змеев С.И. Технология обучения взрослых: Учеб. пособие для студентов вузов/ С.И.Змеев.- М.: Academia, 2002.- 126, с
5. Кан-Калик В.А. Педагогическая деятельность как творческий процесс. - Грозный: Изд-во Грозн. Гос. пед. ин-та, 1976. - 64 с
6. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. - М.: Педагогика, 1990. - 144 с.
7. Киселева О.О. Профессионально-педагогический потенциал учителя/ О.О.Киселева. - Петропавловск-Камчатский: Изд-во Камчат. гос. пед. ун-та, 2002.- 298 с.
8. Лобейко Ю.А. Научные основы творческого развития педагога в системе послевузовского образования / Академия повышения квалификации и переподготовки работников образования {Москва}. - М.: АПК и ПРО Минобразования РФ, 2000. - 271с.
9. Поташник М.М. Педагогическое творчество: Проблемы развития и опыт: Пособие для учителя. - К.: Рад. шк., 1988. - 187 с.
10. Протасова Н.Г. Гуманізація післядипломної освіти педагогів. — К., 1998. — 151 с.: Прогресс, 1986. — 420 с.

А.І.ПРОКОПЕНКО

МОДЕЛІ КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ ПЕРСПЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ (НА ПРИКЛАДАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ)

Педагогічна система вищого закладу освіти є системою управління – зовнішнього (соціального) та внутрішнього (педагогічного). Викладач вищої школи як суб'єкт управління здійснює комунікації з метою реалізації мети і задач навчання, виховання, розвитку, соціалізації особистості студента. У

процесі комунікації має місце інформаційний обмін, приймаються управлінські рішення, здійснюється планування педагогічного процесу, його організація, мотивація діяльності тощо. На думку багатьох учених-дослідників, комунікації є головним процесом у здійсненні навчання і виховання (Б.П.Жизневський, І.О.Зимняя, Ю.С.Крижанська, К.М.Левітан, І.І.Риданова, В.П.Третьяков, Ph.Hills та інші) [1-6].

У педагогічній системі має місце міжособистісне спілкування між викладачами; між студентами та викладачами; між студентами. Соціальна психологія виділяє три сторони спілкування, взаємопов'язані між собою: комунікативну, інтерактивну і перцептивну (Г.М.Андреева [7]). Значення комунікації визначається психологом Б.Ф.Ломовим у його моделі процесу спілкування, яка відображає три сторони: інформаційно-комунікативну, що охоплює процеси прийому-передачі інформації; регуляційно-комунікативну, пов'язану зі взаємним коректуванням дій; афективно-комунікативну, яка відноситься до емоційної сфери людини та відповідає потребам у зміні її емоційного стану [8]. Отже, комунікативний бік міжособистісного спілкування має виняткове значення у цьому процесі.

Наявність перспективного управління в педагогічній системі вищого закладу освіти висуває нові вимоги до організації спілкування. Аналіз літературних джерел з педагогіки, психології, кібернетики, філософії показав, що дана проблема не є остаточно вирішеною і потребує подальшої розробки.

У статті розглянуто моделі комунікації; мета – обґрунтування та вибір тієї моделі, яка є найбільш прийнятною в педагогічній системі перспективного управління.

Вченими в галузі соціальної психології: В.М.Куніциною, Н.В.Казариною, В.М.Погольшею – розроблено визначення поняття міжособистісної комунікації [9,с.44]:

- 1) процес переробки і передачі інформації між партнерами по спілкуванню;
- 2) ситуації, в яких одна людина щось робить для іншої, а остання теж щось робить у відповідь;
- 3) взаємодія, що опосередкована символами;
- 4) процес навмисного або випадкового обміну повідомленнями між двома або кількома партнерами;
- 5) взаємодія між невеликою кількістю комунікаторів, які мають можливість бачити, чути, торкатися один одного, легко здійснювати зворотний зв'язок.

Аналіз показує, що визначення поняття міжособистісного спілкування, розробленого В.М.Куніциною, Н.В.Казариною, В.М.Погольшею, описує цей складний об'єкт (процес) з різних боків: інформаційного, ситуаційного, дієвого, як обміну повідомленнями, а також взаємодію. Дані визначення є цікавими з точки зору того, що міжособистісна комунікація описується авторами як ситуація обміну, предметом якого є інформація.

Для вивчення педагогічного процесу важливим виступає аналіз міжособистісної комунікації, тобто виявлення її етапів і засобів, за допомогою яких має місце передача знань, уявлень, ідей, настроїв (суб'єктний досвід) від одного суб'єкта (викладача, учителя) до іншого (учня). Використання терміну “комунікація” відповідає латинському слову “communico” – спілкуюсь з кимось

– і означає спілкування, передачу інформації [10,с.285]. Здатність людини до спілкування, товариськості зветься комунікабельністю (від французького слова “communicable”. – який з’єднується [10,с.285]. Слід зауважити, що дослідження кібернетики в галузі обґрунтування законів та закономірностей отримання, переробки, зберігання та застосування інформації дали поштовх до вивчення процесів комунікації в гуманітарній сфері, перш за все, - в соціальній психології, лінгвістиці тощо. У педагогічній науці проблему спілкування розроблено багатьма авторами, в тому числі – І.І.Ридановою, якою було зроблено спробу відповісти на непрості питання: Як розуміти дітей і бути зрозумілим ними? Як встановлювати міжособистісні контакти, без насильства долати протиріччя та конфлікти? [5].

У теорії менеджменту комунікації розглянуто як “процес, у ході якого двоє або більше людей обмінюються та усвідомлюють інформацію, мета якого полягає в мотивуванні визначеної поведінки або впливі на неї” [11,с.800]. Аналіз даного визначення показує, що автор Р.Л.Дафт бачить головними у процесі комунікації обмін інформацією, а також розуміння один одного. Управлінські комунікації він розглядає як вулицю з двостороннім рухом, яка вимагає вміння слухати, а також інших форм зворотного зв’язку [11,с.533]. Комунікації є ефективними, якщо два індивіда стають один на місце іншого, намагаються глянути на світ його очима; при цьому має місце обопільне взаєморозуміння, мета якого – злиття з іншою людиною, здатність передчувати, передрікати і поводити себе відповідно до загальних потреб: своєї та іншої сторони [12,с.24].

Розглянемо особливості процесу комунікації в педагогічній системі перспективного управління. Комунікації виникають у процесі обґрунтування, прийняття та здійснення перспективних управлінських рішень, спрямованих на забезпечення ефективності процесів навчання, виховання, розвитку, соціалізації особистості.

Перша особливість полягає в тому, що для рішення завдань перспективного управління процесом навчання необхідно постійно підтримувати партнерські відносини між викладачами і студентами (партнер – фр. partenaire – компаньйон, спільник; [10,с.423]). Викладач і студент стають учасниками спільної продуктивної діяльності з формування знань, умінь, навичок, а також рис особистості: активності, самостійності тощо. Відносини партнерства характеризуються тим, що:

- рішення приймаються після обговорення, коли кожен учасник може запропонувати свої пропозиції;
- викладач не нав’язує своєї точки зору, а, навпаки, з увагою і повагою відноситься до думок студентів;
- викладач координує дії студентів у процесі виконання рішення;
- кожен студент розуміє свої функції та виконує їх сумлінно;
- студенти розуміють смисл і значення приймаємих рішень і виконують їх самостійно;
- партнерська діяльність викладача і студентів ґрунтується на принципах природовідповідності, гуманізації, демократизації.

Друга особливість процесу комунікації в педагогічній системі перспективного управління полягає в наявності суперечностей, що можуть виникати через помилки викладача: зайву поблажливість (оцінка студентів вище їхнього реального рівня); підвищену вимогливість (оцінка студентів нижче їхнього реального рівня); особисту схильність до деяких студентів; намагання поставити себе вище студентів тощо.

Кожна з типових помилок може заважати встановленню партнерських відносин, знижувати ефективність процесів комунікації.

Дослідження процесу комунікації в педагогічній системі ґрунтується на моделі цього процесу, що була розроблена в теорії інформації. Структура моделі складається з таких компонентів: відправник, одержувач, повідомлення. Структурні компоненти пов'язані між собою прямими та зворотними зв'язками. У процесі прямого зв'язку має місце кодування й декодування повідомлення. Ті ж самі процеси мають місце при зворотному зв'язку. Обов'язковими учасниками комунікативного процесу є відправник та одержувач. Відправник бажає висловити думку, отримати інформацію тощо. Він має здійснити процес кодування свого повідомлення за допомогою певних символів. Закодоване повідомлення по каналу прямого зв'язку поступає одержувачу (розмова, телефонний дзвінок, лист тощо). Одержувач декодує символи та інтерпретує їх значення. У процесі кодування – декодування можуть виникати помилки. Зворотний зв'язок має місце тоді, коли одержувач певним чином реагує на повідомлення. Цей зв'язок є засобом підвищення ефективності процесу комунікації, тому що відправник отримує інформацію про те, наскільки правильно було інтерпретовано одержувачем його повідомлення.

У процесі перспективного управління в педагогічній системі вищого закладу освіти при використанні викладачем засобів непрямого управління дуже важливим є своєчасне встановлення зворотного зв'язку. Це необхідно викладачеві, щоб впевнитися, що студенти зрозуміли завдання, виявили інтерес і готовність його виконувати.

Кібернетична модель комунікації стала підґрунтям розробки відповідних моделей в соціології, соціальній психології. Г.Лассуелом було розроблено лінійну модель, в якій присутні такі компоненти: комунікатор, повідомлення, канал, аудиторія, а також прямий і зворотний зв'язок [13,с.98-99]. Модель Лассуела є біхевіористичною, тому що в ній відображено лише активність відправника; одержувач є пасивною ланкою процесу комунікації: він не висловлює свого відношення до повідомлення, не впливає на рішення, що приймається.

У середині 50-х рр. ХХ ст. з'явилась інтеракціоністська модель процесу комунікації Т.Ньюкомба [14,15]. Р.Л.Дафт так описує якість інтерактивності стосовно групи (interactive group) та лідера (interactive leader) [11,с.799]:

- інтерактивна група – форма групового прийняття рішення, коли вибір здійснюється під час зустрічі співробітників, які мають визначену мету і розв'язують конкретну задачу;
- інтерактивний керівник – такий, що приділяє велику увагу досягненню консенсуса, участі всіх членів колективу у спільній роботі, прийнятті рішення в умовах взаємодії та взаєморозуміння.

Модель комунікації Т.Ньюкомба ґрунтується на таких основних положеннях:

- суб'єкти комунікації – комунікатор і реципієнт – є рівноправними;
- суб'єкти комунікації взаємопов'язані через взаємні установки, інтерес та очікування від процесу комунікації.

Модель Т.Ньюкомба є інтеракціоністською, тому що процес, який описується нею, реалізує взаємні інтереси обох сторін за допомогою їх повідомлень.

Оцінюючи ефект інтеракціоністського спілкування, Є.М.Бабосов стверджує, що він “проявляється у зближенні або віддаленні точок зору комунікатора та реципієнта на загальний предмет, що фактично означає розширення або, навпроти, звужування можливостей їхнього взаєморозуміння та співробітництва” [13,с.99]. Отже, інтеракціоністське спілкування має єдиний для всіх сторін предмет, більш того, – виявляється зацікавленість його обговорювати, але у процесі спілкування може виявитися різниця у поглядах на предмет, що знижує можливості взаєморозуміння, а значить – і співробітництва.

У процесі непрямого, перспективного управління модель Лассуела є непридатною. Модель процесу комунікації Т.Ньюкомба є ефективною, тому що і викладач, і студент є активними, прагнуть вирішити проблему, що стоїть перед ними.

Відсутність взаєморозуміння між викладачем і студентом при вирішенні проблеми обумовлена такими основними факторами: об'єктивним, суб'єктивним, особистісним, людським.

Дія об'єктивного фактора викликає протиріччя між великою кількістю інформації в повідомленні та можливістю студента вчасно її сприйняти, переробити, запам'ятати, застосувати в процесі прийняття рішення щодо розв'язання перспективної проблеми.

Дія суб'єктивного фактора пов'язана з протиріччям між сферами компетенції викладача і студента. Якщо об'єкт розгляду є складним, студент може не володіти необхідними знаннями та вміннями вивчати різні сторони заданого об'єкта.

Дія особистісного фактора пов'язана з протиріччям у сфері розуміння сутності повідомлення. Студент може сприйняти повідомлення викладача стосовно сутності проблеми неточно, наприклад, через нерозуміння деяких понять, символів тощо. У процесі комунікаційної взаємодії іноді виникають семантичні бар'єри, які знижують ефективність виконання управлінських рішень через те, що вони не представлені чітко і ясно та допускають деяку неоднозначність у розумінні та тлумаченні.

Дія людського фактора в процесі комунікаційної взаємодії може проявлятися через невербальні бар'єри. Засобами невербальної комунікації є вираз обличчя, обмін поглядами, дружнє торкання тощо. Якщо викладач схильний до авторитарного стилю в комунікації, це може створити невербальний бар'єр, який утруднює сприймання й розуміння інформації, що передається.

Протиріччя (бар'єри), що мають місце при дії вищевказаних факторів, можуть сприяти неправильному розумінню сутності, значення перспективної проблеми, зниженню ефективності виконання завдання. З приводу наявності протиріч у процесі комунікаційного спілкування, Є.М.Бабосов пише, що будь-який керівник або менеджер, зацікавлений в ефективності управлінської діяльності, має добре знати особливості міжособистісної комунікації, вміти долати утруднення, а ще краще – не допускати їх у своїх комунікаційних взаємодіях [13,с.106].

Ми розглянули феномен міжособистісної комунікації як такого типу взаємодії, коли в ролі відправника та одержувача виступають окремі індивіди. У педагогічній системі відправником повідомлення, як правило, є викладач, а одержувачем – студенти. Для такого типу комунікації є характерним безпосередній контакт, наявність зворотного зв'язку, застосування вербальних та невербальних засобів.

ВИСНОВКИ:

1. У процесі комунікаційної взаємодії, що здійснюється для реалізації перспективного управління, передача повідомлення орієнтована на досягнення певного результату, наприклад, на виконання перспективного завдання.

2. Суб'єкти комунікаційної взаємодії при перспективному управлінні мають вміти спільно долати бар'єри, що виникають при дії об'єктивного, суб'єктивного, особистісного та людського факторів.

3. Ефективність міжособистісної комунікації між викладачем і студентом залежить від сприйняття інформації студентом, правильного її розуміння, готовності виконати перспективне завдання, вміння співпрацювати з викладачем.

Подальші дослідження особливостей комунікаційної взаємодії в педагогічній системі вищого закладу освіти пов'язане з розв'язанням проблеми інформаційного забезпечення процесу управління навчальною діяльністю студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жизневский Б.П. Коммуникативная технология обучения // Адукація і вихаванне, 1994. №2. – С. 11-17.
2. Зимняя І.А. Педагогическая психология. – Ростов-на-Дону: Феликс, 1997. – 331 с.
3. Крижанская Ю.С., Третьяков В.П. Грамматика общения. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1990. – 191 с.
4. Левитан К.М. Культура педагогического общения: Учебное пособие. – Иркутск: Изд-во Иркутского университета, 1985. – 221 с.
5. Рыданова И.И. Основы педагогики общения. – Минск: Белорусская наука, 1998. – 319 с.
6. Hills Ph. Teaching & Learning as a Communication Process. – London: Groom Helm, 1979. – 311 p.
7. Андреева Г.М. Психология социального познания: Учебное пособие для студентов вузов. – Изд-е 2-е, перераб. и доп. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 288 с.

8. Психология. Словарь /Под общ. ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
9. Куницына В.Н., Казаринова Н.В., Погольша В.М. Межличностное общение. Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2001. – 544 с.: ил. – (Серия «Учебники нового века»).
10. Словник іншомовних слів / Укладачі: С.М.Морозов, Л.М.Шкарапута. Київ: Наукова думка, 2000. – 680 с. – Аспект Пресс, 1992. – 1018 с. (Словники України).
11. Дафт Р.Л. Менеджмент. – СПб.: Питер, 2000. – 832 с.: ил. – (Серия «Теория и практика менеджмента»).
12. Berlo D.K. The Process of Communication. – New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960. – p. 24.
13. Бабосов Е.М. Социология управления: Учеб. пособие для студентов вузов. – Минск: Тетра Системс, 2000. – 288 с.
14. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. – М.
15. Бабосов Е.М. Социология. – Минск: Тетра Системс, 1998. – 501 с.

Н.Ф.ДЕНИСЕНКО

ДЕФІНІЦІЇ УПРАВЛІННЯ, ЙОГО ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

У рішенні глобального завдання, яке стоїть перед державою, - здійснити стрімкий перелом у розвитку всіх соціально-економічних сфер, рішуче оновити життя народу - центральне місце відводиться перебудові управління освітою.

Управління є тим важелем, тією рушійною силою, яка націлена на активізацію людини шляхом створення оптимальних умов для прояву та розвитку його творчого потенціалу.

В організації праці різнорідних підприємств є багато спільного, актуального:

- визначення особливостей управління та управлінської діяльності;
- розробка базової теорії і методології соціального і соціально-педагогічного управління, системного підходу, нових методів в управлінні.

З моменту появи перших праць Ф.Тейлора з проблем управління цьому питанню було присвячено значну кількість досліджень як у колишньому СРСР, так і за кордоном. З'являються "школи", зміст діяльності яких спрямовується на дослідження багатьох проблем з управління в різних сферах діяльності людини.

До 30-х років на території колишнього Радянського Союзу управління освітою базувалося на класичній теорії, основу якої склали загальні принципи управління, сформульовані в 1916р. Анрі Файолом: розподіл праці, влада, відповідальність тощо.

Пізніше на Заході з'являються нові управлінські теорії - теорія людських відносин, системна теорія управління, ситуаційні теорії тощо. Однак в СРСР принципи адміністративного управління залишилися непорушною основою.

Педагоги-новатори А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, визначаючи теорію адміністративного управління, вносили нові елементи, які змінювали

ЗМІСТ

Н.Г.ПРОТАСОВА НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЩОДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА	3
А.І.ПРОКОПЕНКО МОДЕЛІ КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ ПЕРСПЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ (НА ПРИКЛАДАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ)	7
Н.Ф.ДЕНИСЕНКО ДЕФІНІЦІЇ УПРАВЛІННЯ, ЙОГО ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ	13
І.О.МАМАЄВА СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКТОРІВ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ	22
В.В.НІКІШИНА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ФАКТОР ГУМАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	27
В.Р.МИХАЛЬСЬКА ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	31
О.О.ПАВЛЕНКО КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ У ПРИЗМІ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ).....	38
А.В.СУЩЕНКО ГУМАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО ОСМИСЛЕННЯ.....	41
Л.А.ГАПОНЕНКО ИННОВАЦИОННОЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕНИЕ – ПАРАДИГМА ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ	49
Т.Р.ГУМЕННИКОВА ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ ВИХОВАННЯ У ПЛОЩИНІ ПАРАДИГМИ ГУМАНІЗАЦІЇ.....	54
К.М.СЛЕСИК ФОРМУВАННЯ УМІНЬ СПІЛКУВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ГУМАНІЗАЦІЇ ЇХ НАВЧАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	57
Э.И.ПОПКОВА МОДЕЛЬ КООРДИНАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ И ПРОФТЕХУЧИЛИЩ КАК УСЛОВИЕ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ СТАРШЕКЛАССНИКОВ	63
Т.І.КАТКОВА АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ	68

В.І.ЄВДОКИМОВ, В.В.ЛУЦЕНКО ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ.....	75
С.А.РЯБЕЦЬ, Г.В.ЛЕНІВЧЕНКО АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ	82
Н.М.ЛОСЄВА ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА	86
Г.В.КАШКАРЬОВ ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	92
К.В.ЯРЕСЬКО ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ	98
Л.Е.СОКОЛОВА ТВОРЧЕСКАЯ ЛАБОРАТОРИЯ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ.....	107
О.М.МЕЛЬНИК ДО ПИТАННЯ ПРО СПЕЦИФІКУ СУТНОСТІ ТА ЗАВДАНЬ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	111
С.М.АМЕЛІНА ДОСЛІДЖЕННЯ ЄТАНУ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	117
Е.В.ХАУСТОВА ОБУЧЕНИЕ ПОДРОСТКОВ МОРАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКЕ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ГУМАННОГО ТВОРЧЕСТВА	121
А.М.КРАМАРЕНКО ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	125
Т.М.ЖЕЛЯЗКОВА МОДУЛЬНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВІЗ.....	129
Л.Д.ПОПОВА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СЕМІНАР ЯК КОЛЕКТИВНА ФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПАНЛІСЬКОЇ ШКОЛИ	133
Н.П.ВОЛКОВА ДО ПРОБЛЕМИ ІНТЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ	138
О.В.ВАРЕЦЬКА ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	147
О.В.КИРИЧЕНКО МОЛОДІЖНА ОРГАНІЗАЦІЯ "МОЛОДА СТЯ" ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА ВІСЬКОМУ КОМАНІСЬКОМУ ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	154

Здано до набору 15.12.03
Підписано до друку 19.12.03
Формат 60x84/16. Тираж 300 прим.

Надруковано: ТОВ «Фінвей»,
Поліграфічний центр «Х-прінт».
69035, Запоріжжя, вул.Леніна, 145